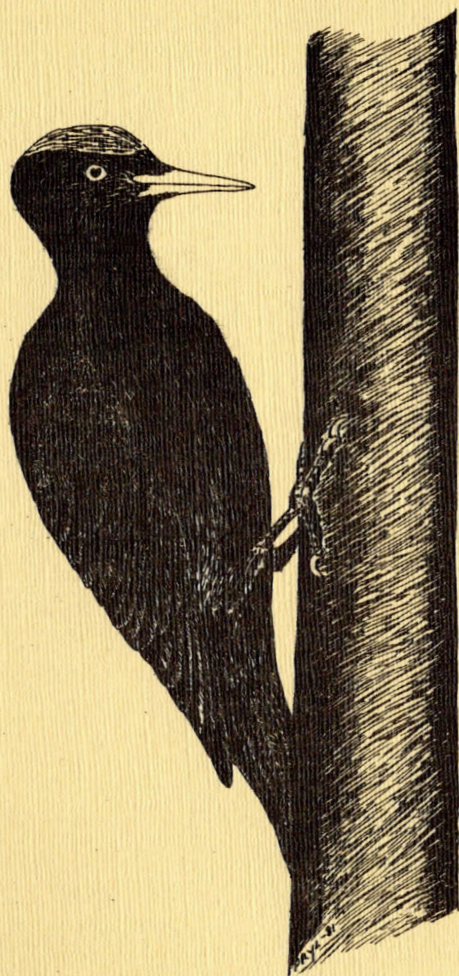

SAIATEKÄS

1 • 1981

2. VSK

POHJOIS-SAVON
LINTUMIEHET

SIIVEKÄS 1/1981 2. VSK

Julkaisija: Pohjois-Savon Lintumiehet (PSLM)

Vastaava toimittaja: Jukka Kauppinen
os. takasisäkannessa

Toimitussihteeri: Jorma Tuomainen
os. takasisäkannessa

Muu toimituskunta: Patrick Hublin
Juhani Toivanen

Toimituksen osoite: PL 205, 70101 KUOPIO 10

SISÄLLYS

Lukijalle.....	1
Jorma Knuutinen & Raimo Pakarinen: Rautalammin Etelä- Konneveden vesi- ja rantalinnusto.....	2
Markku Tossvainen: Hiiripöllön saalistuskäyttäytymisestä..	9
Jorma Tuomainen: Pöllöjen esiintyminen ja pesintä Pohjois- Savossa vuonna 1980.....	12
Tiedonantoja.....	20
Yhdistysasiaa.....	24
Tiedotuksia.....	28
Antti Reinikainen 70 vuotta.....	29
Siivekäs Vsk. 1 1980, Sisällysluettelo.....	31

Kansikuva: Palokärki (Mikko Pryl)

SIIVEKKÄÄN jakelu ja tilaaminen: Jaetaan PSLM:n jäsenille. Lehden voi tilata myös jäseneksi liittymättä maksamalla 20,- posti-pankkiin tilille KU 6606 82-2. Ilmestyy neljänä numerona vuodessa. Osoitteen muutokset sihteerille.

SIIVEKÄS 2/1981: Ilmestyy toukokuussa. Kirjoitukset huhtikuun loppuun mennessä toimitukselle.

- 1 -

LUKIJALLE

SIIVEKÄS-lehti on Pohjois-Savon Lintumiesten julkaisema maakunnallinen lintuharrastajain julkaisu, jossa esitellään ajankohtaisia lintutapahtumia, julkaistaan tutkimuksia ja havaintoja, käsitellään lintujen ja niiden elinympäristön suojeluun liittyviä kysymyksiä sekä tiedotetaan lintuharrastuksen järjestö- ja toiminta-asioista. Siivekäs elää toista vuottaan ja on vaihtanut pukuaan. Muuttuneen ulkoasun myötä pyrimme kehittämään lehden sisältöä monipuoliseksi, jolloin se voisi kiinnostaa mahdollisimman monia lintu- ja luontoharrastajia. Halutessasi tutustua lehden viime vuoden sisältöön, voit silmäillä vuosikerran sisällysluetteloa, joka on julkaistu tässä numerossa.

Tänä vuonna Siivekäs ilmestyy entistä ehompana neljä kertaa vuodessa sisältäen vähintään 120 sivua lintuasiasiaa. Lehden kiinteän aineiston muodostavat maakunnalliset ajankohtaiskatsaukset ja yhdistyksen organisoimat tutkimukset, mm. talvilintuyhteen veto (n:o 2), faunistinen katsaus (n:o 2), kevätmuuttokatsaus (n:o 3) ja kesän yhteistutkimukset (n:ot 4 ja 1). Näiden katsausten lisäksi lehdessä julkaistaan lintuharrastajien kirjoittamia artikkeleita, havaintoja, katsauksia ja uutisia.

Turvataksemme Siivekkään tulevaisuuden, tarvitsemme lisää lukijoita ja lisää kirjoittajia. Tämän vuoden ensimmäinen numero on lähetetty Pohjois-Savon Lintumiesten nykyisten jäsenten lisäksi kaikille niille luonnonharrastajille ja luonnonystäville, joiden arvelemme haluavan liittyä yhdistyksemme jäseneksi tai pelkätään tilaavan lehden. Maksamalla vaatimattoman jäsenmaksun (20 mk, koululaiset ja opiskelijat 10 mk) tai lehden tilausmaksun (20 mk) varmistat Siivekkään tulon itsellesi ja tuet osaltasi taloudellisesti lehteä. Siivekkään toinen numero lähetetään vain jäsenmaksunsa tai tilausmaksunsa maksaneille.

Jorma Knuutinen & Raimo Pakarinen

RAUTALAMMIN ETELÄ-KONNEVEDEN VESI- JA RANTALINNUSTO

Johdanto

Suomalaiset vesilintututkimukset ovat keskittyneet reheviin pienvesiin ja merensaaristoon. Suurten reittivesien ja muiden karujen järvien linnuston tiheys ja runsaussuhteet tunnetaan huonosti. Pohjois-Savon Lintumiehet on ottanut ohjelmaansa Lintutieteellisten Yhdistysten Liiton (LYL) käynnistämät luonnontilaisten alueiden linnustojen inventoinnit. Näihin kuuluvat suo- ja metsälintutakseerausten ohella oligotrofisten (niukkaravinteisten) järvien linnustoselvitykset, joista tämä artikkelimme on esimerkki. Tutkimamme alue on edustava ja suhteellisen laaja; takseerauksiemme tarkkuutta ei sen sijaan voi pitää esimerkillisenä. Kyseessä on pikemminkin alustava kartoitus kuin lopullinen selvitys. Pesimälinnuston lisäksi esittelemme joitain havaintoja läpimuuttavista vesilinnuista ja kahlaajista.

Tutkimusalue ja menetelmät

Rautalammin reitin keskusjärvi Konnevesi sijaitsee Rautalammin, Konneveden ja Vesannon kunnissa Pohjois-Hämeen luonnonmaakunnan itälaidalla. Sen pinta-ala on 187 km² ja korkeus merenpinnasta 95 metriä. Järvi jakautuu kahteen eriluonteiseen altaaseen, suo- ja matalahkorantaiseen Pohjois-Konneveteen ja maisemaltaan jylhempään, rikkonaiseen Etelä-Konneveteen. Veden laatu on lähellä luonnontilaa, eikä järveä säännöstellä. Huviloita on paikoin tiheässä, paikoin harvassa; kesäaikainen pienveneliikenne on kohtalaisen vilkasta.

Tutkimusalueemme käsittää Rautalammin kuntaan kuuluvan osan Konnevetä lukuunottamatta aivan pientä alaa sen luoteiskolkassa. Tutkimusalueen koko on 50 vesi-km². Lukuosat erikokoiset saaret, niemet ja lahdet lisäävät rantaviivan pituutta. Luonteenomaisia ovat jyrkät ja karut kallio- ja kivikkorannat; ranta-kasvillisuus on niukkaa ja ruoikot enimmäkseen pieniä. Yläpuolisten kalankasvatuslaitosten ja taajamien jätevesien mahdollinen rehevöittävä vaikutus ei näy kasvillisuudessa.

Parimääräarvionne perustuvat v. 1980 tekemiimme retkeilyihin. Jäiden lähdettyä toukokuun seitsämäntenä RP takseerasi vesilinnut 10.-18.5., JKn puolestaan lokkilinnut 31.5.-1.6. ja 5.-8.6. Lisäksi RP yritti poikuelaskentaa heinäkuun puolivälissä. Lyhyempiä retkiä olemme tehneet pitkin kesää ja syksyä sekä yhdessä että etenkin JKn yksin. Nämä eivät ole juuri vaikuttaneet muihin kuin kalatiira-arvioihimme. Sekä takseeraukset että muut retket teimme soutamalla. Laskenta-apuna oli neljänä päivänä toukokuussa Pentti Pakarinen; muulloin joutui takseeraaja soutelemaan itseksensä. Tällöinhän lintujen havaitsemiseksi olisi suositeltavinta katsoa menosuuntaan eli huovata, mihin aika ja kärsivällisyys vain paikoitellen riittivät. Havaintojen tulkinnessa olemme pyrkineet noudattamaan Linkolan (1959) ja Kauppinen (1980 a, b) esittämiä suosituksia. Virhelähteitä on kuitenkin monia. Vesilintujen kertalaskenta ei voi osua kaikille lajeille suotuisimpaan kevään vaiheeseen. Järven rikkonaisuus vaikeutti yksilöiden erilläänpitämistä. Alueen laajuuden niukan ajan vuoksi emme aina kiertäneet rantaa riittävän läheltä. Samasta syystä jouduimme tekemään pitkiä päiviä; vesilintulaskennat tosin yleensä lopetettiin noin klo 17. Vähäinen kokemussemme alalta lienee sekin syytä mainita. Lajikohtaisia virhelähteitä pohditaan tarkemmin lajittaisessa katsauksessa.

Pesivä linnusto

Järven kuikkakanta on tiheä. 21 parin arvio (taulukko 1) on tehty melko uskaliaasti toukokuun puolivälin tienoilla kaksittain tavattujen yksilöiden perusteella. Pesimättömät nuoret ikäluokat saapunevat kuitenkin pääasiassa myöhemmin. Heinäkuussa (1 havainto elokuulta) löytyi yhteensä 16 poikasta 12 parilta. Tämä vastaisi suunnilleen tilannetta, jossa puolet 21 munapesästä olisi tuhoutunut. Tarkat kannanarvioinnit tulisi perustaa pesien etsintään touko-kesäkuun vaihteessa. Kuikan poikastuotoksesta on viime aikoina huolestuttu; sitä ja kannan suuruutta olisi syytä tarkastikin selvittää.

Silkkiuikkupariksi tulkittiin heterantaiseen lahdelmaan 14.5. asettuneet kaksi lintua, joita ei tosin tavattu enää kesäkuun alkupäivinä.

Taulukko 1. Rautalammin Etelä-Konneveden vesi- ja rantalintujen parimäärät v. 1980. Biomassat on arvioitu von Haartmanin ym. (1963-72) esittämien keskipainojen mukaan. Lokkilinnuista on taulukoitu myös pesälöytöjen määrät.

Laji	pari- määrä	pesä- löydöt	tiheys $\delta\text{q}/\text{km}^2$	%	massa kg
Kuikka	21		0.42	7	99
Silkkiuikku	1		0.02	0	2
Sinisorsa	10		0.20	3	22
Tavi	7		0.14	2	4
Telkkä	14		0.28	4	20
Isokoskelo	6		0.12	2	18
Tukkakoskelo	29		0.58	9	55
Rantasipi	25		0.50	8	2
Kalalokki	93	55	1.86	30	77
Harmaalokki	3	3	0.06	1	6
Selkälokki	25	3	0.50	8	39
Naurulokki	12	12	0.24	4	6
Kalatiira	67	52	1.34	21	16
	313		6.26	99	366

Sorsalintujen parimäärät perustuvat havaittuihin pareihin ja yksittäisiin koiraisiin, yksinäisiä naaraista ei ole laskettu mukaan. Laskenta-aikaa voidaan pitää sopivana kaikille järven sorsalinnuille tukkakoskeloa lukuunottamatta. Sinisorsan kaksi tavattua kahden koiraan parvea on luettu mukaan. Tukkakoskelon koirasparvia (2-3 $\delta\delta$) ei ole laskettu mukaan, ja kahden koiraan ja yhden naaraan yksiköt on tulkittu yhdeksi pariksi. Sorsa-lintuarviot koostuvat seuraavista havainnoista:

$$\text{Sinisorsa } 1\delta\text{q} + 5 \times 1\delta + 2 \times 2\delta\delta = 10 \delta\text{q}$$

$$\text{Tavi } 3 \times \delta\text{q} + 4 \times \delta = 7 \delta\text{q}$$

$$\text{Telkkä } 5 \times \delta\text{q} + 9 \times 1\delta = 14 \delta\text{q}$$

$$\text{Tukkakoskelo } 19 \times \delta\text{q} + 1 \times 2\delta\text{q} + 3 \times 2\delta\delta 1\text{q} + 5 \times 1\delta = 29 \delta\text{q}$$

$$\text{Isokoskelo } 4 \times \delta\text{q} + \delta + \text{pesä} = 6 \delta\text{q}$$

Koskeloiden laskentaa tunnetusti vaikeuttaa niiden liikkuvuus. Tukkakoskelot olisivat kenties olleet kiinteämmin paikoillaan pari viikkua myöhemmin. Isokoskelon paras laskenta-aika olisi saattanut olla vieläkin varhaisempi.

Rantasipiin ei kiinnitetty erityistä huomiota, joten vaiteliaimmat yksilöt ovat voineet jäädä huomaamatta. Paljon yli 25 parin ei kanta kuitenkaan nousse.

Kesäkuun alun lokkitakseerausta ei ennätetty ulottaa eräille tutkimusalueen pohjois- ja lounaisosien pienille laidealueille. Parimäärästä on kuitenkin kalatiiroja lukuunottamatta arvio toukokuun laskennoista. Näillä alueilla pesivien lokkilintujen lukumäärä lienee kuitenkin sangen vähäinen tutkimusalueen kokonaisparimääriin verrattuna. Lokkilintulaskennassa pidettiin pesälöydön ohella osoituksena pesivästä parista myös havaintoa häitäilevistä emolinnuista.

Naurulokki pesi 11 parin väljänä yhdyskuntana eräällä lahdella. Pesät sijaitsivat saraikossa ja kivillä. Lisäksi suurimmassa kalatiirakoloniassa pesi yksi erillisperi.

Selkälokki tavattiin pesimäpiiriltään yhteensä 25 paikasta. Lajin pesät sijaitsivat muiden lokkilintujen pesiä useammin saarten sisäosissa ja ovat siten monasti hankalasti löydettävissä, eikä pesien etsimiseen erityisesti paneuduttu. Kolmella Hämeenniemen koillispuolisella pikkusaarella pesi noin 8 paria väljässä koloniassa.

Harmaalokki pesii aikaisempien vuosien havaintojen perusteella pieninä yhdyskuntina Etelä-Konnevedellä Konneveden kunnan alueella. Rautalammin puolella sitä tapaa vain muutamina yksittäispareina; tänä vuonna kolmesta pesivästä parista kahden pesät sijaitsivat selkäluodoilla ja kolmannen pienessä saarella.

Kalalokki on tutkimusalueen loppilinnuista selvästi runsaslukuisin. Alueelta löydettiin yhteensä 55 tälle lajille kuuluvaa pesää ja 38 lintujen käyttäytymisellään osoittamaa pesimäpiiriä. Kalalokki pesii koko alueella joko yksittäispareina tai väljissä yhdyskunnissa. Parhaimmiksi pesimäseuduiksi osoittautuivat Pakarilansalon eteläpää saarineen (noin 15 $\delta\phi$) sekä Hämeenniemien koillispuolisten pikkusaarien alue (noin 20 $\delta\phi$). Suurin osa kalalokin pesistä sijaitsi rannan läheisyydessä erillisillä kivillä tai pikkusaarissa. Vain kahdessa tapauksessa pesä sijaitsi mantereella ja tällöinkin pitkällä, erillisellä ja ilmeisen rauhallisella niemellä rannan välittömässä läheisyydessä. On todennäköistä, että osa vaikeammin havaittavista, etenkin mantereella sijainneista pesimäpiireistä jäi huomamatta. Saariryhmillä kalalokit nousivat lentoon yhtäaikaan monelta saarelta veneen lähestyessä, mikä vaikeutti lintujen lukumäärän arviointia. Lisäksi linnut käyttäytyivät pesimäpiirillään eri tavoin. Osa kalalokeista pakeni jo kaukaa, osa vasta muutaman metrin päästä veneestä. Muutamat linnut hyökkäilivät aggressiivisina, toiset tyytyivät kaartelemaan korkealla yllä tai laskeutuivat kauas veneestä uimaan. Ääritapauksessa pesä löytyi edellisvuotiselta paikaltaan, mutta linnut näyttäytyivät ja palasivat pesälleen vasta kun vene oli kaikonnut kauas.

Kalatiira on tunnetusti vaikea takseerattava etenkin pitkän pesimäkautensa vuoksi. Kesäkuun alussa JKn löysi 33 pesää ja arvioi 13 muuta paria. Juhannukseen mennessä oli neljän uudeleen lasketun yhdyskunnan parimäärä noussut 24:stä 42:een. Lisäämällä tähän jokunen yksittäinen havainto saadaan ehdottomaksi minimiarvioksi 67 paria. Jos pesintöjä olisi muuallakin aloitettu samassa suhteessa, parimäärä kohoaisi noin 80:een.

Toisaalta on ainakin teoreettisesti mahdollista, että myöhäiset pesijät hakeutuisivat erityisesti kolonoihin tai pesinnässään epäonnistuneet siirtyisivät niihin. Asia sopisi erikseen selvittämää. Joka tapauksessa kalatiira on takseeraamistamme lajeista toiseksi runsain. Suurin yhdyskunta sijaitsi parin aarin kokoisella matalalla ja puuttomalla kallioluodolla. Siitä löysimme pesimäkauden kuluessa kaikkiaan 25 pesää. Yli viiden parin yhdyskuntia oli lisäksi neljä. Loput tiirat pesivät yksittäin tai kaksittain. Pesimäkauden pituutta kuvaa se, että 12.7. erästä 6 parin koloniasta tavattiin 8 lentopoikasta, kun suurimmassa yhdyskunnassa oli vielä 17 munapesää. Vielä 17.8. tavattiin erästä koloniasta untuvikko. Myöhäisistä pesyeistä on arvattavasti suuri osa uusintayrityksiä. Tiiran laskentaa vaikeuttaa vielä osaltaan lintujen epäjohdonmukainen käytös: ankarastakaan varoittelusta ei voi välttämättä päätellä olevansa pesän lähellä, ja kääntäen linnut eivät aina hermostu pesällä käymisestä.

Kirjoittajista JKn selvitteli jo kesällä 1979 Rautalammin Etelä-Konneveden linnustoa. Takseerattu alue oli pienempi kuin kesällä 1980, mutta lajien keskinäinen runsaussuhde tuli jo tällöin hyvin esille:

	pesiviä pareja		pesiviä pareja
kalalokki	noin 50	naurulokki	2
harmaalokki	4	kalatiira	noin 35
selkälokki	noin 10		

Kesän 1979 pesivät naurulokit tavattiin tiirakoloniasta. Huomionarvoinen havainto on naurulokkikolonian puuttuminen kesän 1980 pesimälahdelta - ilmeisesti myöskään parina edellisenä vuonna ei paikalla ole pesinyt naurulokkeja. Huomioonottaen kesän 1979 pienemmän takseeratun alueen ei muiden lajien lukumäärässä ole havaittavissa huomattavia eroja kesien välillä.

Etelä-Konneveden linnustoa luonnehtii kalansyöjien suuri osuus. Kuikka, koskelot ja loppilinnut edustavat valtaosaa parimäärästä (82 %) ja massasta (86 %). Vaatimattomimpia puolisuokeltajiamme sinisorsaa ja tavia tavataan, mutta tiheydet ovat pieniä. Karun järven niukka rantakasvillisuus ei elätä monta kasvinsyöjää.

Sen sijaan planktontuotanto pitää ravinteiden puutteessakin yllä näinkin suuria määriä korkean asteen kuluttajia, joista huolimatta järvi tunnetaan hyvänä kalavetenä. Linnustonsa perusteella Konnevesi näyttäisi olevan reittijärveksi harvinaisen tyypillisesti oligotrofinen.

Muuttohavainnot

Retkeillessämme Etelä-Konnevedellä olemme todenneet seudun mielenkiintoiseksi myös muutonaikaisessa havainnoinnissa. On ilmeistä, että alueen kautta suuntautuu ns. arktisten lajien muuttoa ja että järven suuret selät, luodot ja pikkusaaret ovat useiden lajien levähdyspaikkoja:

Merimetso. Eräältä paikalliselta huvila-asukkaalta saimme elokuussa 1980 kuulla merimetsojen lepäilevän säännöllisesti Konneveden karikoilla syysmuuton aikana. Lintujen kerrottiin ilmaantuvan alueelle syyskuun alussa, ja enimmillään niitä oli tavattu 5 yksilöä yhtäaikaan. Tieto innosti toisen kirjoittajista retkeilemään alueella syys-lokakuussa ja tuloksena olikin kaksi havaintoa Konneveden kunnan alueelta: 6.9.1980 1 yks. Lastenluodoilla (JKn, Antero Julkunen) ja 4.10.1980 1 yks. Selkäluodolla (JKn).

Alli. Tavattavissa säännöllisesti kevätmuuttoaikaan toukokuun alkupuolelta kesäkuun alkuun asti - toisinaan yli sadan yksilön parvina (JKn).

Mustalintu. Tavattavissa kevätmuuttoaikaan allia vähälukuisempana (JKn, RP).

Pilkasiipi. 22.5.1977 15 yks. Isolla Selällä yhdessä 6 mustalinnun kanssa (JKn/Savon Luonto 10:68, 1978).

Meriharakka. 20.5.1973 noin 35 yks. N Isolla Selällä (JKn/Savon Luonto 9:26, 1977) ja 13.5.1977 4 yks. Lokkikivellä (JKn/Savon Luonto 10:69, 1978).

Karikukko. 4.6.1979 1 yks. Nisuluotosella (JKn).

Suosirri. 6.9.1980 1 yks. Permisaareissa (JKn, Antero Julkunen).

Mikäli arvoisilla lukijoilla on havaintoja järven linnustosta tai aikomusta retkeillä alueella, olisimme mielissämme yhteydenotosta.

Kirjallisuus

Haartman, L. von, Hilden, O., Linkola, P., Suomalainen, P & R. Tenovuo 1963-72: Pohjolan linnut värikuvin. - Helsinki.

Kauppinen, J. 1980a: Sorsalintujen pesivän kannan laskentametoista. - Siivekäs 1:21-23.

Kauppinen, J. 1980b: Sorsalintujen pesivän kannan laskentametoista ja niiden virhelähteistä. - Lintumies 15: 74-82.

Linkola, P. 1959: Zur Methodik der quantitativen Vogelforschung in den Binnengewässern. - Ornis Fennica 36:66-78.

Kirjoittajien osoitteet: Jorma Knuutinen Raimo Pakarinen

Markku Tossavainen

HIIRIPÖLLÖN SAALISTUSKÄYTTÄYTYMISESTÄ

Maaliskuussa 1980 tavattiin hiiripöllö noin kolmen viikon ajan Leppävirran Saijanlahdessa. Lintu nähtiin istumassa tavallisesti jonkin peltoauekan laidassa korkean puun latvassa. Peltoauekat sijaitsivat noin kilometrin säteellä toisistaan. Tapasin hiiripöllön kahdesti, nimittäin 26.3. ja 30.3. Molemmilla kerroilla lintu oli eri aukean laidalla ja todennäköisesti kyse oli samasta yksilöstä. Etsin linnun ruokailujälkiä muutaman päivän aikana ja löysinkin niitä viideltä toisistaan läheltä olevalta pellolta. Kaikki syösyjäljet olivat silmämääräisesti arvioiden samankokoisia eli kooltaan samanlaisen linnun aikaansaamia. Hiiripöllöstä olivat tehneet havaintoja myös paikalliset asukkaat jo pari viikkoa aiemmin.

Linnun pesinnästä alueella ei ole havaintoja tuolta ajalta. Tämä maaliskuun loppupuolen havainto lieenee kuitenkin lähellä hiiripöllön pesimisajankohtaa. Kirjallisuuden mukaan laji aloittaa pesinnän jo maaliskuussa. Mm. Kallaveden alueella oli 30.3.1970 pesässä jo neljä munaa (v. Haartman ym. 1963-72). Vuonna 1976 pesi Kuopiossa hiiripöllö, jonka pesä tarkastettiin ensimmäisen kerran 26.5. ja siellä todettiin olevan neljä munaa ja kaksi poikasta (Hublin & Mikkola 1977).

Tavatessani linnun 26.3. iltapäivällä erään pakettipellon laidalla löysin pellolta tuoreiden syöksyjälkien lisäksi myös muutaman päivän vanhoja "yrityksiä". Koska 3-4 päivään ei ollut satanut lunta olivat vanhatkin jäljet selvästi nähtävissä. Etsin järjestelmällisesti tältä kahden hehtaarin peltoaukealta kaikki syöksyjäljet ja luokittelin ne kahteen ryhmään sen perusteella, oliko lintu syöksynyt pellolla juosseen pikkunisäkkään vai lumen alla lymynneen eläimen kimppuun.

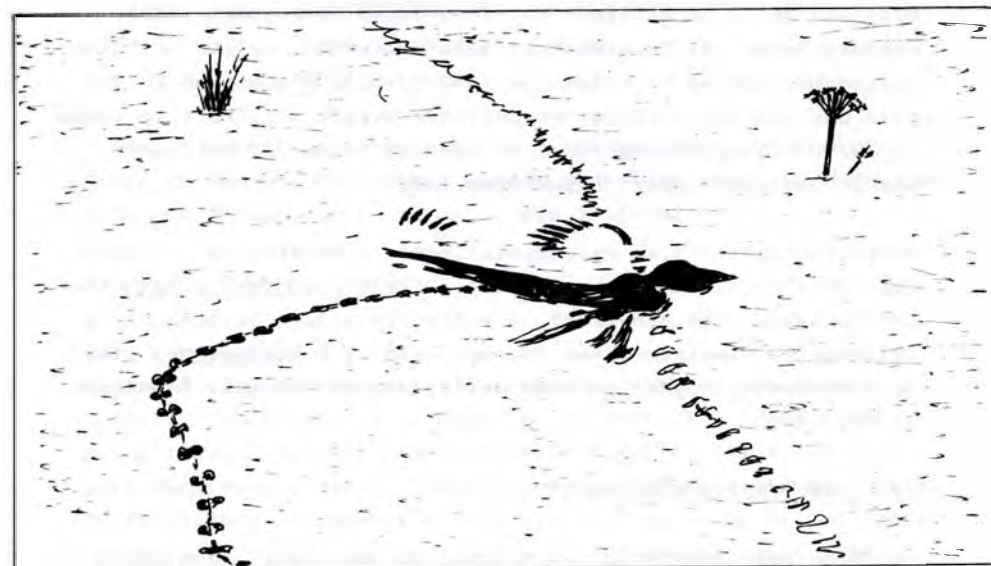
Syöksyjälkiä oli kaikkiaan 61 kpl. Jäljistä oli usein erotettavissa siipien lyöntikuvio, nokan jälki ja jalkojen synnyttämä kuoppa. Olipa kuopan kohdalla joskus veripisarakin kertomassa saalistuksen onnistumisesta. Viidessä tapauksessa (8 %) lintu oli syöksynyt hangella juosseen eläimen kimppuun ja loput jäljistä (92 %) olivat sellaisia, jossa hiiripöllö oli tehnyt syöksyn hangelle joko äänen perusteella tai hangelle juuri ilmestyneen pikkueläimen houkuttamana.

Samaisen peltoaukean keskellä ojan reunalla kasvaa kuusi, jonka tyveä palokärki oli käynyt useaan otteeseen naputtelemassa. 26.3. löysin tämän kuusen juurelta kasan mustia höyheniä ja sulkia, jotka mitä todennäköisemmin kuuluivat palokärjelle. Jokin petolintu oli yllättänyt palokärjen ja saanut sen saaliikseen. Oliko se hiiripöllö vai jokin suurempi petolintu, jäi epäselväksi. Hiiripöllönhän on todettu käyttävän ravinnokseen pääasiassa myyriä (v. Haartman ym. 1963-72), mutta Kuopiossa 1976 pesineen hiiripöllön ravinnosta oli 47.9 % lintuja. Suurinta kokoa saaliseläimissä edusti pyy (Hublin & Mikkola 1977), joten palokärjen joutuminen hiiripöllön saaliiksi ei liene mahdotonta.

Kirjallisuus

- Haartman, L. von, Hilden, G., Linkola, P., Suomalainen, P. & R. Tenovuo 1963-72: Pohjolan linnut värikuvin. - Helsinki.
- Hublin, P. & H. Mikkola 1977: Hiiripöllön pesintä Kuopiossa 1976. - Savon Luonto 9:6-8.

Kirjoittajan osoite: Markku
Tossavainen

Hiiripöllö on napannut hangella juosseen peltomyyrän. Piirros (MT) tehty valokuvan perusteella.

Jorma Tuomainen

PÖLLÖJEN ESIINTYMINEN JA PESINTÄ POHJOIS-SAVOSSA VUONNA 1980

1. Yleistä

Ensimmäinen valtakunnallinen yhteenveto pöllöjen esiintymisestä ja pesimisestä maassamme laadittiin vuodelta 1979 (Forsman ym. 1980). Kartoitusta jatkettiin viime vuonna ja valtakunnallinen raportti julkaistaan Lintumiehen ykkös- tai kakkosnumerossa. Tässä katsauksessa esitellään yhteenvetoa varten kerätty Pohjois-Savon osa-aineisto.

Pöllöjen pesinnän seurannalla on keskeinen asema useiden paikallisyhdistysten toiminnassa. Esimerkiksi Suomenselällä kesä 1980 muodosti jo 15 perättäisen tutkimusvuoden (Korpimäki 1980). Pohjois-Savon osalta perinteet ovat niukemmat. Vaikka pöllöjen esiintymistietoja tunnetaan jo 1840-luvulta (Tuomainen 1980b), niin ensimmäinen varsinainen pöllötiedustelu suoritettiin vasta v. 1979. Kiireessä organisoidun kyselyn tulos jäi kuitenkin varsin puutteelliseksi (Mönkkönen 1980).

Useimpien pöllölajien esiintymistiedot on kerätty ja julkaistu faunististen havaintojen yhteydessä (esim Kauppinen & Tuomainen 1977). Katsausten aineistot ja myöhemmin saadut lisätiedot on tallennettu Kuopion museon faunistiseen lintukortistoon, joka näin muodostaa täydellisimmän vertailuaineiston (ks. Tuomainen 1980a, b).

2. Vuoden 1980 aineistosta

Pöllöjen esiintymis- ja pesintätietoja saatiin 17 henkilöltä. Osa henkilöistä vastasi varsinaiseen pöllökyselyyn, osa tiedoista poimittiin faunistista katsausta varten lähetetyistä havainnoista. Seuraavien lintumiesten havainnot ovat olleet käytettävissä (suluissa ilmoitettujen asuttujen reviirien/pesä- tai poikuelöytöjen lukumäärä):

Ekki Björk (1/0)	Juha Pääkkönen (4/2)
Matti Haapasaari (2/0)	Pertti Runko (2/2)
Timo Hämäläinen (3/1)	Kari Saukkonen (2/2)
Silveri Jussila (38/27)	Uolevi Skaren (27/17)
Jorma Kelo (1/1)	Juhani Toivanen (19/10)
Jorma Knuutinen (1/0)	Markku Tossavainen (1/1)
Martti Linkola (4/0)	Jorma Tuomainen (18/4)
Mikko Mönkkönen (2/1)	Markku Ukkonen (16/14)
Pertti Paananen (3/2)	

Pönttöjä ja koloja tarkastettiin yhteensä 165 kpl. Pääosa pöntöistä sijaitsi Kiuruvedellä, Sonkajärvellä ja Kuopiossa (Riistavedellä). Tarkastettujen pönttöjen ja kolojen kokojakauma oli seuraava:

varpuspöllökoko	10
helmipöllökoko	92
lehtopöllökoko	43
viirupöllökoko	20

Tulosten vertailua vaikeuttaa se, että havainnointi keskittyi lähes yksinomaan em. kolmen kunnan ja Kaavin alueelle. Erityisen niukasti tietoja tuli maakunnan eteläosista.

3. Lajittainen katsaus

3.1. Varpuspöllö

Asuttuja varpuspöllöreviirejä todettiin kymmenen (Kiuruvesi 3, Kuopio 3, Sonkajärvi 2 ja Kaavi 2; taulukko 1). Tämän lisäksi paikallisia varpuspöllöjä havaittiin Kaavilla (11.2. ja 14.7.) sekä Kuopiossa (23.3.). Kuopion Väärässälahdessa kolmen viheltelevän koiraan välimatkat olivat vain 0.8 km, 1 km ja 1.5 km. Pesiä ei löytynyt, jos ei ilmeisesti liiemmältä etsittykään.

3.2. Helmipöllö

Helmipöllöjä havaittiin kaikkiaan 62 reviirillä (taulukko 1). Tarkastetuista 135 (92+43) helmipöllölle soveliaasta pöntöstä/kolosta oli asuttuna 49 kpl (36.3 %). Munia pesissä oli keskimäärin 5.3 (n=32) ja rengastusikäisiä poikasia 3.6 (n=39). Pesyeistä tuhoutui kokonaan munavaiheessa kolme ja poikasvaiheessa kaksi.

Näiden lisäksi 116 rengastetusta poikasta (kok.rengsmäärä 140 pull.) kuoli pesään 16 yksilöä. Siten lentoon selvisi korkeintaan 3.2 poikasta/pesä (n=39). Mikäli tuhoutuneet pesyeet otetaan huomioon lentoon selvisi keskimäärin 2.6 poikasta/aloitettu pesintä.

Taulukko 1. Tarkastettujen reviirien määrät ja niillä todetut pöllöt.

Laji	tarkastettuja reviirejä	asuttuja reviirejä	todettu pesintöjä
varpuspöllö	(18)	10	0
halmipöllö	129	62	49
lehtopöllö	44	6	1
viirupöllö	37	25	12
lapinpöllö	(8)	8	7
sarvipöllö	(10)	9	8
suopöllö	(19)	19	4
huuhkaja	(2)	2	1

Alueen sisällä havaittiin selviä eroja asutusprosentissa, pesyekoossa ja poikastuotossa (taulukko 2). Sonkajärvellä 31 pöntöstä oli asuttuna 56.6 %, Kiuruvedellä 69 pöntöstä 29.0 %. Pesyekoko oli Sonkajärvellä huomattavasti suurempi (6.3) kuin Kiuruvedellä (4.7) ja Kaavin-Riistaveden alueella (4.4). Rengastusikäisiä poikasia Sonkajärven pesät tuottivat keskimäärin 1.9 enemmän kuin Kiuruveden pesät. Rengastetuista poikasista kuoli Sonkajärvellä vajaat 8 %, Kiuruvedellä liki 22 %. Sonkajärvellä pöllöt tuottivat 3.5 poikasta/aloitettu pesintä, Kiuruvedellä ainoastaan 1.9 poikasta.

3.3. Lehtopöllö

Lehtopöllöjä tavattiin ainoastaan kuudella reviirillä (Maaninka 2, Rautalampi, Leppävirta, Riistavesi, Kaavi; taulukko 1). Maanigan Käärmelähdessä löytyi pesä, muilla reviireillä kuultiin ääntelevä $\delta/\delta\phi$.

Taulukko 2. Halmipöllön pönttöjen asutusprosentti, keskimääräinen munaluku, rengastusikäisten poikasten lukumäärä sekä rengastettujen poikasten kuolleisuus eri osissa Pohjois-Savo v. 1980 (suluissa aineiston suuruus).

Alue	asutus-%	munaluku	poikasia	kuolleisuus %
Kaavi-Riistavesi ..		4.4 (5)	4.0 (5)	..
Kiuruvesi 29.0		4.7 (13)	2.7 (19)	21.6 (11)
Sonkajärvi 56.6		6.3 (14)	4.6 (14)	7.7 (5)

3.4. Viirupöllö

Asuttuja viirupöllöreviirejä löytyi 25, joista tusinalla varmistettiin pesintä (taulukko 1). Rengastusikäisiä poikasia oli keskimäärin 2.6 (n=8).

3.5. Lapinpöllö

Lapinpöllöjä havaittiin ainoastaan Kaavilla (7 reviiriä) ja Kiuruvedellä (1 reviiri, talukko 1). Näiden lisäksi nähtiin laji talvella ainakin yhdessä muussa paikassa Kaavilla ja kahdessa muussa paikassa Kiuruvedellä. Pesimäaikana (7.6.) laji tavattiin myös Tuusniemellä. Kiuruvedeltä löytyi pesä, joka tuotti yhden rengastusikäisen poikasen. Kaavin reviireistä kuudella pesintä varmistettiin poikuelöydöin. Tihein lapinpöllökanta oli Kaavin Kaatrasella, missä noin 4 km²:n suuruaisella alueella oli ainakin kolme eri reviiriä (mm. kaksi poikuelöytöä).

3.6. Hiiripöllö

Kevään ainoa hiiripöllö näyttäytyi muutamia kertoja maaliskuun loppupuolella Leppävirran Saijanlahdessa (ks. sivu 9).

3.7. Sarvipöllö

Sarvipöllöjä asusti yhdeksällä eri reviirillä (Riistavesi 3, Maaninka 3, Kaavi 2, Kiuruvesi; taulukko 1). Löydetyissä neljässä pesässä oli munia keskimäärin 5.5. Yksi pesistä tuhoutui muna-vaiheessa. Rengastusikäisiä poikasia oli keskimäärin 3.7 (n=3).

3.8. Suopöllö

Suopöllöjä havaittiin etenkin Ylä-Savossa. Asuttuja reviirejä todettiin kaikkiaan 19 (Sonkajärvi 8, Kaavi 5, Kiuruvesi 2, Maaninka 2, Tuusniemi, Vehmersalmi; taulukko 1). Näistä kolmella reviirillä nähtiin poikue. Lisäksi Kaavilta löytyi viisimunainen pesä.

3.9. Huuhkaja

Vuosi 1980 ei tuonut lisäselvyyttä huuhkajan esiintymiskuvaan maakunnassa, sillä asuttuja reviirejä löydettiin ainoastaan kaksi. Rautalammilla kuultiin maaliskuun alussa soidinääntelevä pari. Kuopion lähistöllä, perinteellisellä huuhkajareviirillä asustanut pari tuotti neljä rengastusikäistä poikasta.

4. Tulosten tarkastelu

Pohjois-Savosta löytyi v. 1980 kaikkiaan 141 asuttua pöllö-reviiriä, joista 82:lla varmistettiin pesintä. Pääosa havainnoista tuli Sonkajärven, Kiuruveden, Kaavin ja Kuopion kunnista.

Helmipöllökannat olivat maakunnan ylä- ja keskiosissa ilmeisen vankat. Tarkastettujen helpöllölle soveliaiden pönntöjen/kolojen asutusprosentti (36.3 %) oli korkea verrattuna esimerkiksi v. 1979 asutusprosenttiin Pohjois-Savossa (29 %) ja muualla maassa (0-24 %, Forsman ym. 1980). Suomenselällä asutusprosentti on vuosina 1976-80 vaihdellut 5-17 %:iin (Korpimäki 1980). Eri alueiden asutusprosenttien vertailuun liittyy kuitenkin useita hankaluuksia (ks. Forsman ym. 1980).

Helmipöllön munaluku (5.3) oli suunnilleen sama kuin v. 1979 (5.4, n=15; Forsman ym. 1980). Linkolan & Myllymäen (1969) mukaan helmipöllön munaluku Hämeessä oli myyräkantojen nousuvuosina 5.5, kulminaatiovuosina 6.2, laskuvuosina 4.5 ja väli-vuosina 4.8. Suomenselällä helmipöllön pesyekoko neljänä perättäisenä tutkimusvuonna (1976-79) oli 4.8, 6.3, 5.8 ja 5.1 (Korpimäki 1980). Sonkajärven pesyekoko (6.3) vastasi suunnilleen Hämeessä, Suomenselällä ja Kainuussa (1974 6.0, 1977 6.2 ja 1978 6.5; Helo 1980) huippuvuosina todettuja arvoja. Kauhavan seudulla helmipöllöpesueiden keskikoko v. 1977 oli peräti 6.7 (n=51, Korpimäki 1978).

Helmipöllön rengastusikäisten poikasten lukumäärä (3.6) oli alhaisempi kuin v. 1979 (4.5, n=15; Forsman ym. 1980). Vuoden 1979 tiedot olivat kokonaisuudessaan Kiuruvedeltä. Vuoden 1980 keskimääräistä poikuekokoa laski nimenomaan Kiuruveden pöllöjen huono poikastuotto.

Viirupöllön rengastusikäisten poikasten lukumäärä (2.6) oli hieman suurempi kuin v. 1979 (2.4, n=8; Forsman ym. 1980).

Hiiripöllön on varmuudella todettu pesineen maakunnassa viimeksi v. 1976. Lisäksi pesimäaikaisia (III-) esiintymispaikkoja on jaksolla 1971-80 havaittu v. 1971 1, 1972 2, 1977 1 ja 1979 2.

Lehtopöllön ja huuhkajan esiintymiskuva ei selkiintynyt v. 1980: lajit eivät liene niin vähälukuisia kuin havainnot osoittavat.

Taulukossa 3 on tarkasteltu lapin-, sarvi- ja suopöllön pesimäaikaista esiintymistä maakunnassa vuosina 1971-80. Lukuja vertailtaessa on syytä ottaa huomioon se, että havainnointi-aktiivisuus oli alhaisimmillaan 1970-luvun alkupuoliskolla. Havainnointi on myös eri vuosina painottunut hieman eri osiin maakuntaa. Kaikki kolme lajia näyttävät pesivän maakunnassa lähes vuosittain ja huippuvuosina kannat ovat yllättävän runsaita (vrt. v. Haartaman ym. 1963-72). Kymmenvuotisperiodin aikana suopöllön pesintää ei ole kyetty varmistamaan viitenä, sarvi- ja lapinpöllön kolmena vuotena. (Lapinpöllön pesää ei tosin v. 1979 löytynyt, mutta erään parin käyttäytyminen viittasi tällöinkin selvästi pesintään).

Taulukko 3. Lapin-, sarvi- ja suopöllön asutut reviirit Pohjois-Savossa 1971-80 (suluissa pesä- ja poikuelöytöjen lukumäärä).

Laji	-71	-72	-73	-74	-75	-76	-77	-78	-79	-80
lapinpöllö	1(0)	3(3)	1(1)	3(1)	0(0)	9(1)	9(6)	1(0)	5(0)	8(7)
sarvipöllö	0(0)	2(1)	1(1)	1(0)	3(1)	18(3)	6(3)	0(0)	20(12)	9(8)
suopöllö	1(0)	14(1)	1(0)	0(0)	0(0)	27(11)	7(3)	5(0)	21(6)	19(4)

Maakunnan sisäisten erojen selvittelyyn aineisto on liian niukka. Helmipöllön pesyekoossa ja poikastuotossa todettiin kuitenkin eroja jo kahden yläsavolaisen kunnankin välillä. Toivottavasti aineistoa tulevana vuosina karttuu sekä pelkkien levinneisyyskysymysten (etenkin lehtopöllö ja huuhkaja) että maakunnan sisäisten erojen (varsinkin helmipöllö ja viirupöllö) kartoittamiseen.

5. Pöllötiedot 1981

Pöllötutkimusta jatketaan vuonna 1981. Tavoitteena on kerätä sekä esiintymistiedot (soidinhavainnot ja muut asuttuun reviiriin viittaavat tiedot) että pesimätiedot. Pöllöhommat kannattaa siten aloittaa jo maaliskuun kuunteluretkillä. Tärkeätä olisi, että kaikista löydettyistä pesistä selvitettäisiin ainakin lopullinen munamäärä ja rengastusikäisten poikasten lukumäärä. Tarkemmat ilmoitusohjeet tulevat syksyllä.

6. Lopuksi lapinpöllöstä

Lehtitietojen mukaan lapinpöllöjä on tänä talvena vaeltanut aina maamme etelä- ja länsirannikolle. Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa pöllöjä on esiintynyt useita kymmeniä. Myös Kaavilla pöllöjä on vielä kevättalvella tavattu useita. Lapinpöllöön kannattaa siten kiinnittää erityistä huomiota ja opetella lajin soidinhuulu mahdollisia kuunteluretkiä varten. Kaikki tiedot kerätään pöllökyselyn yhteydessä.

Kirjallisuus

- Forsman, D., Jokinen, M., Kaikusalo, A. & E. Korpimäki 1980: Pöllöjen pesintä Suomessa 1979. - Lintumies 15:2-9.
Haartman, L. von, Hilden, O., Linkola, P., Suomalainen, P. & R. Tenovuo 1963-72: Pohjolan linnut värikuvin. - Helsinki.
Kauppinen, J. & J. Tuomainen 1977: Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1950-1976. Savon Luonto 9:24-38.

- Korpimäki, E. 1978: Katsaus Suomenselän pöllökantoihin v. 1977. - Suomenselän Linnut 13:4-11.
Korpimäki, E. 1980: Pöllöjen esiintyminen ja pesintä Suomenselällä v. 1979. - Suomenselän Linnut 15:17-24.
Linkola, P. & A. Myllymäki 1969: Der Einfluss der Kleinsäugerfluktuationen auf das Brüten einiger Kleinsäugerfressender Vögel im Südlichen Häme, Mittelfinnland 1952-1966. - Ornis Fennica 46:45-78.
Mönkkönen, M. 1980: Pöllökyselyn tulosten tarkastelua. - Siivekäs (Jäsenlehti) 1:29-30.
Tuomainen, J. 1980a: Faunistiset lintuhavainnot kortistoitua Kuopion museolle. - Siivekäs 1:97-98.
Tuomainen, J. 1980b: Tunturi-, lapin-, sarvi- ja suopöllön esiintymisestä Pohjois-Savossa. - Siivekäs 1:99-104.

Kirjoittajan osoite: Jorma Tuomainen

SIIVEKÄS 2/1981

Siivekäs 2/1981 ilmestyy toukokuussa sisältäen mm.:

- katsaus talven 1980/81 linnustoon Pohjois-Savossa
- vuoden 1980 harvinaisuudet
- idänuunilinnun esiintymisestä Pohjois-Savossa

TIEDONANTOJA

VIITAKETTUSEN (Acrocephalus dumetorum) PESINTÄ KAAVILLA 1980

31.5.1980 auringon noustessa lauloi viitakerttuskoiras Kaavin Karsikkovaarassa kesäviettopaikkani pihamaalla, noin 20 x 10 m laajuisessa, tiheässä, erilaisten rikkaruohojen (nokkonen, seittitakiainen, koiranputki) ympäröimässä viinimarjapensaistossa. Koiraan saapumisyönä sää oli puolipilvinen, heikkotuulinen (kaakkoistuuli) ja lämmin (klo 04.00 +14°C).

31.5.-2.6. koiras lauloi kiihkeästi viinimarjapensaiden latvuksissa, läheisen pihatuomen latvuksessa sekä avoimesti pensaston yli kulkevilla sähkölangoilla läpi vuorokauden, aktiivisimmin päiväsaikaan (aamulla). Lintu liikkui lähes yksinomaan em. viinimarjapensastossa, mutta pyrähteli silloin tällöin noin 50 m päähän riihen seinustoilla rönsyileviin viinimarjapensaiisiin, joissa ei kuitenkaan koskaan laulanut. 3.-4.6. lähtien koiras lauloi etupäässä yöllä; päivisin kuulin vain muutamia katkonaisia säkeitä. Noin 7.6. lähtien lauluinto laimeni entisestään; laulua kuulin vain lyhyinä jaksoina yöllä ja varhain aamulla. Samalla koiras muuttui piilottelevaksi laulaen pensaston sisällä näkymättömissä. 7.6. koiras varotteli ensimmäisen kerran kulkiessani päivällä reviiripensaikon ohi. Noin 11.6. lähtien koiras kävi hyvin huomaamattomaksi; se lauloi hyvin harvoin ja katkonaisesti sekä oleskeli koko ajan tiheässä viinimarjapensastossa, jossa näyttäytyi odotuksen jälkeen vain vilaukselta päästään silloin tällöin varoitusrätinänsä. 14.-17.6. kuulin vain vaimeita laulunpätkiä, ja sen jälkeen tuntui kuin koiras olisi kadonnut paikalta. 18.6.-4.7. en havainnut lintua/lintuja reviirillä päivittäisestä paikallaolostani huolimatta.

5.7. koiras lauloi muutaman pätkän pihatuomen latvassa. Etsin mahdollista pesää pensaston laidoilta - ilman tulosta. Aamulla 7.7. pensaston vierustaa loikkinut kissa joutui kahden viitakerttusaikuisen ilmahyökkäyksen uhriksi. Kissan kadottua koiras lennähti pihatuomeen laulamaan ja toinen emoista (naaras) jäi hääriilemään viinimarjapensaston latvuksiin, josta keräsi nopeasti nokan täyteen hyönteisiä ja paiskautui pensaikon laidan nokkoskasvustoon. Myöhemmin myös koiras kantoi pari toukkaa

samaan paikkaan. Etsiskelystä huolimatta en löytänyt paikalta pesää, mutta emojen käyttäytymisen perusteella - tulivat varottelemaan aivan käden ulottuville - pesä oli lähellä. 9.7. viinimarjapensastossa hyppeli vähintään kolme lentokyvyttöä maasto-poikasta, joita molemmat emot ruokkivat ahkerasti. Viimeisen kerran näin kerttusia 18.7., jolloin pesimäpensaikossa vipelsi yksinäinen juv. yksilö.

Havaintoni Kaavilta vastaavat Koskimiehen (1980, Ornis Fennica 57:26-32) havaintoja lajin laulukäyttäytymisestä: toukokuun lopulla saapuvat koiraat laulavat aluksi etupäässä aamuisin ja aloittavat aktiivisen yölaulun vasta muutaman päivän kuluttua saapumisesta, ja pariuduttuaan lopettavat yölaulun kokonaan esittäen vain lyhyitä jaksoja päiväsaikaan. Laulukausi kesti kuvatussa tapauksessa noin 7-8 vrk (keskimäärin 8 vrk, Koskimies 1980). Koskimiehen (1980) mukaan muninta alkaa Kaakkois-Suomessa keskimäärin noin 15.6. Selostetussa tapauksessa muninta alkoi poikasten pesästä lähdön (7.-9.7.) perusteella noin 10.-15.6.

Laji on leviämässä nopeasti kaakosta käsin. Pohjois-Savossa havaitaan etupäässä laulavia koiraita vuosittain 10-15 yks. (ks. Kauppinen & Tuomainen 1977, Savon Luonto 9:24-38; 1978, Savon Luonto 10:68-71; 1979, Savon Luonto 11:43-45; 1980, Siivekäs 1:40-47). Lajista ei ole tehty aikaisemmin varmaa pesimähavaintoa maakunnastamme (v. Haartman ym. 1963-72: Pohjois-Savon linnut värikuvin; Antikainen 1965: Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistyksen julkaisuja, sarja B, 3, n:o 7; Kauppinen 1974, Savon Luonto 6:35-38). Antikainen (1965) tuntee luultavan pesinnän Riistavedeltä (1957) ja epävarman pesinnän samoin Riistavedeltä (1960). Sen sijaan Pohjois-Karjalasta on useita pesimähavaintoja (mm. v. Haartman ym. 1963-72). Kesällä 1980 viitakerttunen esiintyi P-Savossa normaalia runsaslukuisempina, joskin em. havainto olikin ainoani lajista Kaavilla retkeilystä huolimatta.

Markku Ukkonen

SEPELKYYHKYN PESÄ LADOSSA

Retkeillessäni 11.6.1980 Kiuruveden Hautakylässä havaitsin pellon laidassa ladon, jonka yksi nurkka oli hieman sortunut. Kurkistaesani oviaukosta sisään säikähdin aika lailla sepelkyyhkyn räpisköidessä lentoon sortuneesta nurkasta. Lintu lensi aivan vierestäni ulos ladosta ja hävisi metsän reunaan. Sortuneesta nurkasta löysin sepelkyyhkyn pesän, jossa oli kaksi poikasta. Pesä oli kolmen hirren päällä, jotka muodostivat hyvän alustan pesälle. Poistuin paikalta nopeasti mahdollisen hylkäämisen takia. Kyyhky ei kuitenkaan hylännyt pesäänsä ja poikaset rengastettiin noin viikon kuluttua. Ne varttuivat nopeasti ja pääsivät onnellisesti lentoon.

Sepelkyyhkyn pesä on ainakin kerran aiemmin tavattu ladosta (v. Haartman ym. 1963-72: Pohjolan linnut värikuvin).

Timo Hämäläinen

KALALOKIN PESÄ KYNNÖSPELLOLLA

Pääosa sisämaan kalalokeista pesii erikokoisten järvien luo-doilla ja rantakivillä. Kalalokki on kuitenkin elinympäristön ja pesäpaikan valinnassaan monipuolisempi kuin muut lokkilajimme ja satunnaisesti pesiä on tavattu etäältä rannoilta kivikkoahoilta ja peltoaukeiden yksittäisiltä kivenjätkäleiltä (v. Haartman ym. 1963-72: Pohjolan linnut värikuvin).

Kesäkuussa 1977 löysin Kuopion Kihonkannasta kolmimunaisen kalalokin pesän kynnöspelloilta, noin 200 metrin päässä rannasta. Fuukepeillä merkityn pesän välitön ympäristö jätettiin kyntämättä, ja 24.6. taapersi tällä pienellä kasvittomalla aukolla, mahtavan orasmeren keskellä onnistuneen pesinnän merkkinä kaksi kalalokin untuvikkoa.

Matti Pirskanen

TALITIAISEN 19- JA 16-MUNAISET PESYEET SUONENJOELLA JA KUOPIOSSA 1980

PP löysi 9.5.1980 Suonenjoen Suihkolasta, erään peltoaukion sekametsäreunukseen ripustamastaan normaolimittaisesta talitiaispöntöstä puolivalmiin talitiaisen pesän. 18.6. mennessä pesään oli pyöräytetty peräti 19 munaa. Poikasia pesässä havaittiin seuraavasti: 22.6. 14 yks., 28.6. 12 elävää ja 3 kuollutta yks., 1. ja 5.7. 10 yks. sekä 9.7. 9 yks. Kuolleiden poikasten lisäksi pöntön pohjalta löytyi kaksi kuoritumatonta munaa.

JT löysi 12.5.1980 Kuopion Kurkiharjusta hieman vakiokokoa suuremmasta talitiaispöntöstä nelimunaisen talitiaisen pesän. Pönttö oli asetettu pienen hakkuuaukion reunalle tuoreeseen koivu-kuusisekametsään. 25.5. pesässä oli 13 munaa. Lopullinen munamäärä jäi kuitenkin varmistamatta, sillä tiiviisti hautovaa emoa ei enää hennottu tarkastuskäynneillä nostaa pesästä. 28.6. pöntöstä rengastettiin 16 poikasta, joista myös kaikki selvisivät lentoon. Pesän pohjalta ei löytynyt kuoriutumattomia munia.

Talitiaisen täysilukuisten pesyeiden munamäärä vaihtelee 3-18, normaalin munamäärän ollessa 6-12 ja keskimääräisen 9.4 (v. Haartman ym. 1963-72: Pohjolan linnut värikuvin). 18-munainen talitiaisen pesye on todettu ainakin Nokialla kesällä 1979 (Rintamäki 1980, Lintuviesti 5:111).

Pertti Paananen & Jorma Tuomainen

YHDISTYSASIAA

POHJOIS-SAVON LINTUMIESTEN TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 1980

1. Hallinto ja talous

Hallitukseen ovat kuuluneet vuonna 1980 Markku Ukkonen puheenjohtajana, Juhani Toivanen varapuheenjohtajana, Patrick Hublin sihteerinä, Jorma Tuomainen taloudenhoitajana sekä Veijo Jormalainen, Jukka Kauppinen ja Mikko Mönkkönen muina jäseninä. Hallitus on kokoontunut toimintavuoden aikana 8 kertaa ja pöytäkirjoihin pykälää on kertynyt 116. Hallitus on perustanut tarpeen mukaan toimikuntia ja työryhmiä.

Yhdistyksen talous on jatkunut kireänä: tärkeimmät rahoituslähteet ovat olleet Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistykseltä saatu toiminta-avustus, pönttöjen myynnistä saadut tulot ja jäsenmaksut. Suurimmat kustannukset ovat muodostuneet jäsenlehestä ja tutkimustoiminnasta.

2. Edustukset

LYL-aluevastaavana on toiminut Jukka Kauppinen. Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistyksen hallituksessa ja Savon Luonnon toimituskunnassa yhdistyksen edustajana on ollut Jukka Kauppinen. LYL:n puheenjohtajapalaveriin 23.3. Helsingissä osallistui Markku Ukkonen. LYL:n kevättiittokokouksessa 22.3. Helsingissä edustajina olivat Jorma Tuomainen ja Markku Ukkonen.

Kuopiolaisten järjestöjen Ympäristövuotta 1980 suunnitelleessa toimikunnassa ovat yhdistyksen edustajina toimineet Jukka Kauppinen ja Mikko Mönkkönen.

Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistyksen järjestämässä luontoillassa on alustanut Juhani Toivanen metsikkörakenteen vaikutuksesta linnustoon. Lapin linnustosta kävi Mikko Mönkkönen kertomassa Puijon ladun kokouksessa.

Lisäksi yhdistyksen hallituksen jäsenet ovat toimineet monissa muissa yhdistyksissä ja erilaisina asiantuntijaedustajina.

3. Jäsenistö

Jaoston jäsenmäärä on toimintavuoden aikana kasvanut yhdeksästäkymmenestä sataan neljään nimeen jäsentiedotteen postituslistalla. Jäsenten liittymistä yhdistykseen on vaikeuttanut jäsenmaksujen keräilyjärjestelmän monimutkaisuus.

4. Kokoukset ja tilaisuudet

Yhdistyksellä on vuoden aikana ollut neljä kokousta, joissa on virallisten asioiden käsittelyn lisäksi kuultu seuraavat esitelmät:

5.1. Erkki Björk: Lintujen laulun äänittäminen

1.3. Patrick Hublin: Pohjoissavolaiset luonnonsuojelukohteet

18.10. Ari Rajasärkkä: Metsäojitusten vaikutus suolinnustoon

13.12. Erkki Björk & Jorma Tuomainen: Pohjois-Savon lintuatlas loppusuoralla.

Maaningalla järjestettiin 26. ja 27.4. lintuharrastuspäivät, jotka oli erityisesti suunnattu aloitteville lintuharrastajille. Päiville osallistui 38 henkilöä eri puolilta maakuntaa. Harrastuspäivien ohjelmassa kuultiin lyhyitä esityksiä yhdistystoiminnasta, käynnissä olevista tutkimuksista, lintujen määrittämisestä ja lintukuvauksesta. Ohjelmaan kuului myös yhteisretkiä lähistön lintukohteille.

5. Tiedotustoiminta

Kuluneen toimintavuoden aikana aloitettiin pohjoissavolaisen paikallislintulehden, Siivekkään, julkaiseminen. Toimituskuntaan ovat kuuluneet Jukka Kauppinen vastaavana toimittajana, Veijo Jormalainen ja Mikko Mönkkönen toimitussihteerinä sekä Jorma Kelo. Lehti ilmestyi neljänä numerona yhteensä 114-sivuisena. Lehdessä on julkaistu havaintoyhteenvetoja, yksittäisten lintuharrastajien kirjoituksia sekä yhdistyksen toimintaan liittyviä uutisia ja tiedotuksia.

Muita tiedotteita ja kutsuja on lähetetty kaksi. Yhdistyksen kokouksista ja toiminnasta on tiedotettu myös Savon Sanomien palstoilla, KLYY:n jäsentiedotteessa ja Luontopiiri-lehdessä. Mikko Mönkkönen ja Veijo Jormalainen kirjoittivat Savon Sanomiin keväällä viisi muuttojuttua.

6. Havaintojen keruu ja julkaiseminen

Jäsenistöltä on kerätty havaintoja pöllöistä, talvilinnuista, kevätmuutosta ja faunistisista havainnoista. Kyselyistä laaditut yhteenvedot on toimitettu LYL:lle valtakunnallisia yhteenvedoja varten. Kyselykaavakkeet ja yhteenvedot on arkistoitu Kuopion museolle. Kyselyistä laaditut yhteenvedot on julkaistu Siivekkäässä. Kesällä museolla virkatyönä tehtyä Pohjois-Savon linnuston faunistista kortistoa laadittaessa on Lintumiesten keräämiä aineistoja ja asiantuntemusta käytetty hyväksi. Lintumiesten arkisto-kirjastoa on kehitetty. Yksittäisten tutkijoiden havaintopyyntöihin on vastattu mahdollisuuksien mukaan.

7. Tutkimustoiminta

Seuraavat tutkimukset, joista osa on LYL:n valtakunnallisia tutkimuksia, ovat olleet käynnissä: 1) laajojen luonnontilaisten alueiden linnustotutkimukset (metsät, suot, oligotrofiset järvet), 2) kaakkuriseuranta, 3) pysyvät linjalaskentareitit, 4) tuuli-haukkakartoitus, 5) idänuunilintukartoitus ja 6) soiden lokkilinnut. Tutkimusten väliraportteja on julkaistu Siivekkäässä. Tutkimuksiin osallistuneille maksettiin pientä korvausta. Jäsenet ovat osallistuneet myös valtakunnalliseen talvilintulaskentaan.

Maakunnallista rengastustoimintaa on edistetty ja järjestetty uusille rengastajille tentti.

Lisäksi jäsenet ovat osallistuneet moniin muihin tutkimuksiin.

8. Suojelutoiminta

Yleisölle myytiin linnunpönttöjä kaksi kertaa Kuopion torilla keväällä yhteensä noin sata kappaletta.

Yhdistyksen maastoon sijoitetut pöntöt tarkastettiin ja uudet rakennetut sijoitettiin maastoon.

Suurin osa lintujen suojelutoiminnasta on kanavoitunut muiden järjestöjen ja viranomaisten kautta. Yhdistyksen tutkimusprojektit palvelevat lintujensuojelua ja suojelusuunnitelmien laadintaa. Lintujen elinympäristöä muuttaviin ajankohtaisiin ongelmiin on kiinnitetty huomiota. Erityisesti on mainittava Vieremän Kaatäisen luonnonravintohanke, jonka johdosta on annettu asiantuntija-apua ja esitetty useassa yhteydessä alueen linnustoa ja suojelumerkitystä.

POHJOIS-SAVON LINTUMIESTEN TOIMINTASUUNNITELMA VUODELLE 1981

1. Yleistä

Yhdistys on lintutieteellinen paikallisjärjestö, jonka toimialue kattaa Kuopion läänin.

Yhdistys tulee vuonna 1981 jatkamaan toimintaansa lintuharrastuksen ylläpitämiseksi ja alan tutkimustyön sekä lintujensuojelun edistämiseksi. Toimintavuoden kuluessa kiinnitetään erityistä huomiota yhdistyksen jäsenpohjan laajentamiseen ja yhdistyksen lehden kehittämiseen.

2. Kokoukset ja tilaisuudet

Yhdistyksen kokouksia järjestetään keväällä ja syksyllä yhteensä viisi. Kokouksien ohjelma pyritään laatimaan mahdollisimman hyvin jäsenistön tarpeita ja toiveita vastaavaksi.

Keväällä järjestetään lintuharrastuspäivät, joilla valotetaan lintuharrastuksen eri puolia. Kesä-heinäkuussa pidetään kesäpäivät, joilla perehdytään mm. rengastustoimintaan.

Jäsenretkiä järjestetään keväällä ja syksyllä. Retket suunnataan maakunnan ulkopuolisille, linnustollisesti mielenkiintoisille kohteille.

3. Tiedotustoiminta

Yhdistyksen lehteä, Siivekästä, kehitetään voimallisesti: lehden painopaikka ja painotekniikka vaihdetaan, jolloin lehteen tulee kovat kannet ja painoasu siistiytyy. Lehden markkinointia tehostetaan.

Siivekkäässä julkaistaan edelleen ajankohtaisraportit, tutkimustuloksia, tiedonantoja jne. Lehden sisältö pyritään saamaan mahdollisimman monipuoliseksi. Osa yhdistyksen tiedotustoiminnasta hoidetaan Siivekkään kautta.

Pääasiassa yhdistyksen sisäinen tiedotustoiminta hoidetaan aina tarpeen mukaan ilmestyvän jäsentiedotteen avulla. Muita tiedotus- ja julkaisukanavia - KLYY:n tiedotuslehti, Luontopiiri jne. - käytetään tarvittaessa.

3. Tutkimustoiminta

Toimintavuoden aikana yhdistys osallistuu resurssiensa puitteissa LYL:n valtakunnallisiin harrastajatutkimuksiin. Maakunnan omia tutkimusprojekteja jatketaan.

Jäsenistöltä kerätään havaintoja entiseen tapaan.

Yhdistyksen tutkimustoiminta pyritään suuntaamaan siten, että se mahdollisimman hyvin palvelee myös alkuperäisen luonnon suojelun tavoitteita.

Tutkimus- ja havaintoraportit julkaistaan Siivekkäässä.

4. Suojelutoiminta

Lintujen suojelua pyritään edistämään ennen muuta yhdistyksen tutkimustoiminnan suuntaamisella. Toimintavuoden aikana järjestetään myös pöytätalkoot sekä myydään pöytäkirjoja yleisölle.

Lintujen ja alkuperäisen luonnon suojelua käsitteleviä juttuja tarjotaan eri julkaisukanaviin.

Suojelutoiminnassa pyritään kiinteään yhteistyöhön eri viranomaisten ja muiden yhdistysten kanssa.

5. Talous

Yhdistyksen taloudellinen tilanne tulee kiristymään vuonna 1981 KLYY:n toimintaavustuksen oletettavasti supistuessa. Yhdistyksen talous pohjautuukin pääosin pöytäkirjojen ja jäsenmaksutuloihin. Hallitus pyrkii etsimään uusia varainhankintamuotoja.

TIEDOTUKSIA

Merikotkakirja alennuksella

Juhani Koivusaari, Ismo Nuuja ja Risto Palogangas julkaisivat viime vuoden puolella kirjan "Uhattu merikotka". Tekijät tarjoavat erän tätä 112 sivua käsittävää väri- ja mustavalkokuvitettua teosta noin 25 % alennuksella. Normaali ohjehinta on 130 mk ja alennettu 100 mk. Mikäli olet halukas liittymään PSLM:n yhteistilaukseen, lähetä nimesi ja osoitteesi yhdistyksen osoitteeseen ja merkitse kuoreen sana "merikotkakirja".

Hävainnot talvilinnuista 1980/81

Muista palauttaa talvilintuhavaintokaavakkeet maaliskuun loppuun mennessä yhdistyksen osoitteeseen. Talvilinturaportti julkaistaan Siivekkään kakkosnumerossa.

Suunnittele merkki Lintumiehille

Pohjois-Savon Lintumiehillä toisin kuin useimmilla muilla paikallisyhdistyksillä ei ole toistaiseksi omaa (hiha)merkkiä. Hallitus julistaakin täten merkin suunnittelukilpailun, jonka voittaja ja yksi kaikkien osallistujien keskuudesta arvottava henkilö saavat kirjapalkinnon. Merkkiehdotukset tulee lähettää huhtikuun loppuun mennessä yhdistyksen osoitteeseen.

Merkin tulee aiheeltaan liittyä yhdistyksen toimintaan, siis lintuihin tai lintuharrastukseen. Merkkiin on sovitettava yhdistyksen nimi tai ainakin nimilyhenne (PSLM). Edelleen on toivottavaa, että merkki kuvaaisi nimenomaan Pohjois-Savolle ominaista lintulajia tai asiaa. Syytä on välttää ainakin seuraavia muiden yhdistysten merkeissä esiintyviä aiheita: pikkulokki, kuikka, kuhankeittäjä ja kotka. - Siis tussi käteen...

ANTTI REINIKAINEN 70 VUOTTA

Juuriltaan pohjoissavolainen ornitologi, rehtori Antti Reinikainen täytti viime vuoden lopulla 70 vuotta. Antti Reinikainen on tehnyt peräti puolen vuosisadan ajan havaintoja maakuntamme luonnosta ja eritoten hänen rakkaimmasta harrastusalaastaan - linnuista. Aktiivisimmin hän on tutkinut Pohjois-Savon linnustoa nuoruutensa vuosikymmeninä 1930- ja 1940-luvuilla. Sittemmin hänen ammatinsa biologian opettajana vei hänet Helsinkiin, mutta siteet synnyinseutuun ovat säilyneet tiiviinä. Niinpä hänen kesäiset linturetkensä ovat vuosi vuodelta suuntautuneet myös Pohjois-Savon luontoon.

Puolen vuosisadan aikana linnustossamme on tapahtunut koko joukko muutoksia, jotka Antti Reinikainen on voinut havaita ja kartuttaa näin tietoutta linnustostamme. Maakunnalle uusina tulokaslajeina hän julkaisi 1920- ja 1930-luvun havaintojaan mm. punavarpusesta, ruokokerttusesta, mustarastasta, lehtopöllöstä ja punasotkasta (Ornis Fennica 1935). Nämä lajit ovat sittemmin yleistyneet ja vakiintuneet maakuntamme linnustoon. Samana vuonna hän julkaisi myös pikkulokkihavaintojaan.

Reinikaisen huomattavimmat lintujulkaisut ovat pikkukäpylinnun kannanvaihteluja ja niiden syitä käsittelevä tutkimus (Ornis Fennica 1937) ja punavarpusen pesimäbiologiaa selvittelyä työ (Ornis Fennica 1939), jotka perustuvat hänen Kuopion seudulla kokoamiinsa laajoihin aineistoihin. Erityisesti käpylintututkimus on laajalti tunnettu, onhan sitä käytetty yleisesti ravinto-ekologisenä ja eläinpopulaatioiden kannansäätelyä käsittelevänä havainnollisena esimerkkinä.

Antti Reinikaisen tärkeimpänä kiinnostuksen kohteena ovat olleet hänen puolivuosisataisen lintututkimustoimintansa ajan Pohjois-Savon eutrofiset järvet - lintuvedet. Aktiivisin havainnointijakso ajoittuu vuosikymmenien päähän, mutta myöhemminkin hän on kesä kesän jälkeen reissunnut tutuille järvilleen. Tärkein kohde on alusta alkaen ollut Riistaveden Lintujärvet, Keskimäinen ja Likolampi, mutta retket ovat ulottuneet tavallisesti myös Maanin-galle, Kiuruvedelle ja Jäppilään. Retkiin on kuulunut normaalin havainnoinnin lisäksi uuttera rengastus, lajeista mainittakoon erityisesti pikkulokki. Reinikaisen kiinnostus järvien biologiaan on ulottunut linnuston lisäksi myös kasvistoon, josta osoituksena mainittakoon hänen tutkimuksensa "Kuopionniemen pikkujärvien ja lampien kasvistosta ja kasvillisuudesta", jonka Kuopion Luonnon Ystävien yhdistys julkaisi vuonna 1935 julkaisusarjassaan.

Antti Reinikaisen nimi on useimmille Riistaveden kävijöille hyvinkin tuttu. Järvien lähiasukkailla, Reinikaisen pitkäaikaisilta ystäviltä saa joka kesä kuulla: "Reinikainen kävi". Hänellä onkin retkeily-ympäristönsä lintujen lisäksi läheiset tuttavuus- ja ystävyys-suhteet seudun asukkaisiin, jollainen kotiseutu- ja paikallistuntemus lienee harvinaista nykyisten lintu- ja luonto-harrastajien keskuudessa. Edesmennyt Väli-Salmen Kusti Luonnon-tarkkailija ja -tuntija, seudun omakeimainen kansanmies kertoi aina "linturohveksorista" meille nuorille lintupojille. Ennenkuin itse sain tutustua Antti Reinikaiseen, kuuntelin nuoren lintu-miehen innokkuudella Eero Miettisen, paikallisen lintujentuntijan ja Reinikaisen pitkäaikaisen retkitoverin muisteluja heidän yhteisiltä retkiltään.

Siivekäs ja Pohjois-Savon Lintumiehet esittävät Antti Reinikaiselle myöhästyneet syntymäpäivönnittelut ja toivottavat hänelle edelleen antoisia linturetkiä.

SIIVEKÄS Vsk. 1 1980

SISÄLLYSLUETTELO

Varsinaiset artikkelit

Björk, E.: Likolahden reitin talvilintulaskennoista.....	18
Eronen, T.: Yölaulajalaskennat.....	15
Hublin, P., Tuomainen, J. & M. Ukkonen: Kevätmuutto 1980 sekä yhteenveto ensimmäisten yksilöiden saapumisajoista 1965-1979.....	73
Kelo, J.: Miten tullaan lintu-(luonto-)kuvaajaksi.....	70
Kauppinen, J.: Esimerkki kartoitusmenetelmästä: Puijon alueen pesivän linnuston laskennat.....	10
Kauppinen, J.: Sorsalintujen pesivän kannan laskentameto-deista.....	21
Kauppinen, J. & J. Tuomainen: Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1979.....	40
Mönkkönen, M.: Pöllökyselyn tulosten tarkastelua.....	29
Taskinen, J.: Koskikara-(Cinclus cinclus)tutkimus käynnistyi Kuopion läänissä.....	33
Rajasärkkä, A.: Metsäoijituksen vaikutus suolinnustoon.....	90
Toivanen, J.: Metsäkanalintujen arviointi.....	12
Tuomainen, J.: Pesivän maalinnuston parimääräarviointi-menetelmistä.....	4
Tuomainen, J.: Tunturi-, lapin-, sarvi- ja suopöllön esiinty-misestä Pohjois-Savossa.....	99
Ukkonen, M.: Katsaus Pohjois-Savon talvilintuihin 1979/80.....	48

Tutkimusten väliraportit

Kauppinen, J.: Kaakkuri-inventointi v. 1980.....	105
Kauppinen, J.: Oligotrofisten järvien linnustotutkimus vuonna 1980.....	106
Taskinen, J.: Koskikaratutkimus 1980/81.....	107

Tiedonannot

Kauppinen, J., Kolehmainen, M. & J. Tuomainen: Närhen kolo-pesintä Riistavedellä.....	108
Tuomainen, J.: Pikkulokin ja kalatiiran suopesintä Lapin-lahdella 1974.....	108

Tutkimusohjeita

Havaintojen ilmoittamisohjeita/toimitus.....	111
Idänuunilintutkimus/M. Ukkonen.....	57
Kaakkuri-inventointi kesällä 1980/J. Kauppinen.....	56
Kesän 1980 yhteistutkimukset/toimitus.....	55
Luettelo Pohjois-Savosta ilmoitettavista lintuhavainnoista/ toimitus.....	112
Metsäalueiden linnustoinventoinnit/J. Toivanen.....	61
Oligotrofisten järvien linnustotutkimus/J. Kauppinen.....	60
Pohjansirkkutiedustelu/M. Ukkonen.....	63
Pysyvät linjalaskentareitit/J. Tuomainen.....	55
Soiden lokkilinnut/J. Tuomainen.....	60
Suolinnuston inventoinnit/J. Tuomainen.....	61
Tuulihaukkaseuranta/M. Ukkonen.....	58

Muut artikkelit

Tuomainen, J.: Faunistiset lintuhavainnot kortistoituu Kuopion museolle.....	97
Ukkonen, M.: Kuulumisia lintuharrastuspäiviltä.....	62

Sekalaista

Menneiltä ajoilta I.....	69
Menneiltä ajoilta II.....	110
Muualla julkaistua pohjoissavolaista lintutiedettä.....	110
Nimikilpailun satoa.....	64
Pääkirjoitus: Tiedotteesta lehdeksi.....	3
Pääkirjoitus: Muistio Pohjois-Savon seutukaavaliitolle Vieremän Kaatiaisien suojelumerkityksestä suunnitellun luonnonravintolammikon johdosta.....	31
Pääkirjoitus: Ympäristövuoden mietteitä.....	68
Pääkirjoitus: Siivekäästä kehittämään.....	89
Suomen lintuyhdistykset ja niiden julkaisut.....	67
Toimintakertomus vuodelta 1979.....	24

POHJOIS-SAVON LINTUMIEHET (PSLM)

PL 205, 70101 KUOPIO 10

HALLITUS 1981

Puheenjohtaja Juhani Toivanen

Varapuheenjohtaja Mikko Mönkkönen

Sihteeri Jorma Tuomainen

Taloudenhoitaja Veijo Jormalainen

Muut jäsenet:

Patrick Hublin

Jukka Kauppinen

Timo Ruotsalainen

JÄSENMAKSUT 1981: Aikuiset 20,-, koululaiset ja opiskelijat 10,-.
Jäsenmaksuun sisältyy Siivekäs (ks. etusisäkantta). Jäsenmaksut
postipankkiin tilille: KU 6606 82-2, PSLM, PL 205, 70101 KUO 10.

JOUKKOJULKAISU

Pyydetään palauttamaan
jollei vastaanottajaa
tavata. Os. PSLM,
PL 205, 70101 KUO 10